

MAGYAR GERONTOLÓGIA

14. ÉVFOLYAM 41. SZÁM

On-line verzió: ISSN 2062-3690

www.https://ojs.lib.unideb.hu/gerontologia

Új szemlélet a romániai magyar idősellátásban.

Tudományos-szakmai műhelytalálkozó a Partiumi Keresztény Egyetemen

Belényi Emese-Hajnalka

Partiumi Keresztény Egyetem, Humántudományi Tanszék

Kulcsszavak: romániai magyar idősellátás, kulcsszereplők, tudományos-szakmai találkozó, intézményi kapcsolati háló, szolgáltatástervezés, jövőkép

Absztrakt

2022. október 20-21 között a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem Humántudományi Tanszéke partnerségben a Szegedi Egyetem Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszéke tudományos-szakmai műhelytalálkozót szervezett *Új szemléletek az idősellátásban* címmel, annak érdekében, hogy teret biztosítson, illetve hosszú távú lehetőséget alakítson ki a partiumi, erdélyi idősgondozás területén tevékenységüket intézményvezetőként, programmenedzserként, szociális munkásként, idősgondozóként, kutatóként kifejtő szakemberek találkozására, párbeszédére. Az alábbi ismertető visszpillantást nyújt az eseményre a továbblépést elősegítő következtetések megfogalmazásának szándékával.

A new approach to Hungarian elderly care in Romania. Scientific and professional workshop at the Partium Christian University

Key-terms: Hungarian elderly care in Romania, key players, scientific-professional workshop, institutional network, service planning, vision

Abstract

Between October 20-21, 2022, the Human Sciences Department of Partium Christian University of Oradea in partnership with the Department of Social Work and Social Policy of the University of Szeged organized a scientific-professional workshop entitled *New Perspectives in Elderly Care*, in order to provide space and create a long-term opportunity for the meeting and dialogue of professionals working in the field of elderly care in Partium and Transylvania as institution managers, program managers, social workers, elderly caregivers, and researchers. The following review provides a retrospective of the event with the intention of formulating conclusions that will help moving forward.

Előzmények

A szociális ellátórendszernek minden területen, így az idősgondozásban is, elvileg több szükségleti szinten kell(ene) megvalósítania önmagát (Davies et al., 2008). Először is az alapvető, a mindennapi emberi élet zavartalan működéséhez szükséges javak juttatásának szintjén, mint például az élelem, a ruházkodás és a lakhatás biztosítása. Másodsorban garantálnia kell azt, hogy senki, egyetlen idős ember se szigetelődjön el, hanem váljék minden ember egész életének tartós részévé a közösséghez való tartozás élménye, hogy a lehetőségekhez mérten a társadalomban aktív résztvevőkként lehessenek jelen. Harmadsorban a szociális ellátórendszer korántsem elhanyagolható feladatai közé tartozik az egyének – beleértve az időskorúakat is - önmegvalósításához, integritásuk megőrzéséhez, társadalmi szerepeik betöltéséhez és az ebben a szerepben megszerezhető megbecsültségének támogatása.

A szociális ellátórendszer szerepkörének Romániában is elvileg a beavatkozás minden fentebb bemutatott szintje szerint kellene érvényesülnie, ám az ország a tényleges társadalmi felzárkóztatásban gyakorlatilag csupán az alapszolgáltatások biztosításának szintjénél tart még, de ott sem a megfelelő hatékonysággal. A magasabb szintű szükségletek kielégítésénél a román állam még alulteljesít (Buzducea, 2008). Ugyanakkor elmondható az is, hogy Romániában a rászorulóknak megsegítésében, a hátrányos helyzet enyhítésében fontos szerepvállalása van a civil szervezeteknek, amelyek jelentős külföldi finanszírozási háttérrel az állam hiányos beavatkozását is igyekeznek kompenzálni. A civil szféra hozzájárulásának részaránya a szociális szolgáltatások összértékéhez 2010-re elérte az 50%-ot (Dima, 2013). A szociális programok, projektek kezdeményezői és motorjai elsősorban a civil szervezetek és az általuk

különböző eszközök révén megszólított, köréjük szerveződő, irántuk elköteleződött közösségek. Mindez különösen érvényes a romániai magyar (sok esetben egyházi háttérű) civil szféra által működtetett szociális szolgáltatások, ezen belül az idősgondozás területére (Dániel, 2014).

A nem állami szférához tartozó idősellátó szervezetek általában nyitottabbak az alternatív, innovatív programok megvalósítására (Nárai, 2005). A különböző társadalmi szükségletek kielégítésére szakosodott szervezeteknek nemcsak a megfogalmazott igények szerint, hanem rendelkezésükre álló erőforrásaik tükrében is döntenük kell arról, hogy milyen tevékenységek, foglalkozások megvalósítására nyílik leginkább lehetőségük. Mindazonáltal fontolgatniuk kell azt is, hogy mi az, ami igazán hatékony.

E sürgetővé vált igények jegyében, 2022. október 20-21 között a nagyváradi Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) tudományos-szakmai műhelynek adott otthont *Új szemléletek az idősellátásban* címmel annak érdekében, hogy elősegítse a partiumi, erdélyi idősgondozás területén tevékenységüket intézményvezetőként, programmenedzserként, szociális munkásként, idősgondozóként, kutatóként kifejtő szakemberek találkozását, párbeszédét. A kezdeményezés úttörő jellegűnek tekinthető, mivel a romániai magyarok régiókban jelenleg még nincs kiforrott gyakorlata az idősellátás sokszínű területén tevékeny szakemberek közötti rendszeres párbeszédnek, találkozóknak, egyéb kapcsolattartási, együttműködési formáknak.

A szakmai fórum ötlete a nagyváradi idősellátásban kulcsszerepet betöltő szociális szakemberek csoportjában született, akik közül többen a PKE szociális munkás képzésének végzettjeiként is rendszeres kapcsolatban állnak az egyetemmel, segítséget nyújtanak a hallgatók gyakorlati felkészüléséhez. Javaslatuk nyomán a PKE szervezeti háttérrel biztosított az újszerű kezdeményezés számára, amelyben a partiumi, erdélyi idősgondozás fontos, innovatív megoldásokat igénylő ügyének szolgálatán keresztül egyben a saját közösségépítő küldetésének kiválóan megfelelő cselekvési lehetőséget ismert fel. A találkozó előkészítésének munkálataiba a PKE Társadalomtudományi Tanszéke felkérésére értékes tudományos-szakmai többletet nyújtó nemzetközi partnerként kapcsolódott be társszervezőként a Szegedi Tudományegyetem Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszéke.

Az intenzív szervező munka nyomán, a rendezvényen 11 idősgondozó intézmény több mint 30 szakembere vett részt, széles regionális spektrumot átfogva, a Partiumtól a Székelyföldre. A találkozón részt vevő idősgondozó szervezetek száma, szakmai elismertsége, regionális

reprezentativitása egyértelműen jelzi, hogy az erdélyi, partiumi magyar idősgondozás kulcsszereplői körében reális igény van az összefogásra, arra, hogy tapasztalataikat, tudásukat egymással megosztva hatékonyabban építsék be szolgáltatásaikba a szakmai innovációt, a legújabb kutatási eredményeket.

A műhelytalálkozó munkálatai

A szakmai találkozót Dr. Székedi Levente egyetemi adjunktus, a PKE Humán Tudományi Tanszékének vezetője nyitotta meg. Ezt követően plenáris előadások hangzottak el Dr. Asztalos Bernadett a Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézetének adjunktusa, Vinczéné Pálfi Judit a Királyhágómelléki Református Egyházkerület missziói előadó-tanácsosa és Dr. Kiss Gabriella, a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem oktatója, a gyergyószentmiklósi Szent Erzsébet Idősek Otthona szakmai vezetője részéről. A nagy érdeklődéssel fogadott előadások az idősgondozás problémakörének fontos elméleti, módszertani és gyakorlati kérdéseire világítottak rá, globális, nemzeti és regionális összefüggésekbe elhelyezett értékes információkat és iránymutatást nyújtottak.

Az előadásokat szakmai kerekasztal beszélgetés követte, amelynek résztvevői Dénes Éva (Diakónia Alapítvány), Laczikó Tünde (Silver Pro Bors Idősek Otthona), Nagy Beáta (Silver Pro Bors Idősek Otthona), Deák Irén (Silver Pro Bors Idősek Otthona), Kondor Erzsébet (CE Szövetség, Nagyvárad) és Perei Benita szociológus voltak. A beszélgetés moderátori szerepét Dr. Pásztor Rita, a PKE Humántudományi tanszékének adjunktusa látta el. A közel kétórás interaktív beszélgetés során a szakemberek részletesen bemutatták az általuk képviselt intézményeket/szolgáltatásokat. Olyan aktuális kérdések kerültek terítékre, mint az időskor meghatározása, a társadalom elöregedésének következményei, hatása az idősellátásra. Érdekes beszélgetés alakult ki arról, hogy hány éves kortól beszélhetünk idős korról. Minden résztvevő egyetértett abban, hogy nem lehet csak a biológiai korra hagyatkozni, de a szolgáltatásokra való jogosultság eldöntésénél a törvényi keretekben meghatározott 65 éves korhatárt kell figyelembe venni.

Szó esett emellett a jövőbeni fejlesztési tervekről is. Minden résztvevő egyetértett abban, hogy az idős személyek lehető legjobb életminőségének biztosításához a minőségi szolgáltatások biztosításán keresztül vezet az út. E gondolat kibontása során külön hangsúlyt kapott a személyközpontú ellátásra való törekvés. A hallgatóság is aktívan bekapcsolódott a

beszélgetésbe, sokan osztották meg saját tapasztalataikat, észrevételeiket. Az eredményes, gondolatébresztő eszmecsere intézménylátogatás követte, amelynek során a résztvevők a nagyváradi Szent Erzsébet Szociális Gondozóközpont gyakorlatába nyerhettek betekintést.

A találkozó második napja - Dr. Vida Anikó főiskolai docens, a Szegedi Tudományegyetem Szociális Munka és Szociálpolitika Tanszéke vezetőjének köszöntő szavait követően - a szakmai műhelyek munkálatai köré szerveződött.

Az I. műhely, Dr. Kiss Gabriella és Marton Erzsébet (Szent Erzsébet Idősek Otthona, Gyergyószentmiklós) irányításával a demencia szakápolás keretében megvalósított idősotthoni rekreációs tevékenységek szerepét, funkcióit, a mindennapokban jó gyakorlatokat vette számba. Felvezető előadásuk során a műhelyvezetők konkrét programokat mutattak be, amelyeket az Otthonban készített képekkel és kisfilmekkel tettek érzékletesebbé. A műhelybeszélgetés során számos aktuális kérdést vitattak meg a demenciával élő személyek mindennapi gondozásával, motiválásukkal, foglalkoztatásukkal kapcsolatosan. A hozzátartozók és szakemberek részéről egyaránt felmerült az igény a gondozók támogatására, amelyhez megfelelő keretet biztosíthatna a több országban is bevált Alzheimer Cafék intézményesülése. Elindult egy közös gondolkodás, jövőtervezés, körvonalazódott egy közös online platform létrehozásának ötlete.

A II. műhely Dr. Patyán László főiskolai docens (Sárospataki Református Teológiai Akadémia) moderálásával az informális idős gondozás kérdéskörét járta körül. A legfontosabb témák: az informális gondozók mentális, mentálhigiénés támogatásának lehetőségei, a formális és informális gondozók kapcsolata, a munka és a gondozás összeegyeztetésének kérdése, az informális gondozás támogatásának főbb lehetőségei. A résztvevők egyetértettek abban, hogy a családi gondozás megterhelő, de érzelmileg vezérelt szolgálat, ezért nagyon nehéz elérni a gondozókat, hogy megfelelő segítséget nyújtsanak nekik. A családtag-gondozók nem tekintik magukat gondozónak, szociális kapcsolataik beszűkülnek, nehezen fordulnak segítségért, és gyakran nem is tudják, hogy hova kellene fordulniuk. Nem érhető el gyakorlati konkrét információ a médiában, sem a televízióban, sem interneten. Sok esetben úgy érzik, hogy ez egy kötelesség, így nem illik panaszkodniuk, ha fizikailag, vagy érzelmileg túlterheltek. Amennyiben a szakemberek a gondozási folyamat kialakulásának minél korábbi fázisában bekapcsolódhatnak a gondozási folyamatba, akkor csökkenne a lehetséges a családtag túlterhelődésének. Ha lehetséges, akkor törekedni kell a terhek megosztására a családban, valamint a gondozói szerep tudatosítására. Így lehet nagyobb az esély arra, hogy később a családtag elfogadja a szakemberek segítségét. Sokat segíthetnek az önkéntesek és az

egyházközösség is. A másik fontos kérdés, a munka és a gondozás összeegyeztetése, mely nagyon nehéz, ha a gondozó teljes munkaidőben dolgozik. Romániában van egy támogatás, ha a gondozott személy súlyos fogyatékkal él, ez kevesebb a minimálbérnél, míg Magyarországon egy nagyon alacsony segély van, (kb. 26.000 Ft) mely mellett 4 órában lehet munkát is vállalni.

A III. műhely (szakmai vezetők: Nagy Andrea és Molnár Ildikó, Caritas Catolica, Szent Erzsébet Idősek Otthona, Nagyvárad) az aktív idősor megélését elősegítő szolgáltatások, programok, tevékenységek kialakításának lehetőségeit vizsgálta meg. A résztvevők először szöveghő létrehozásával kísérelték meg közösen definiálni az aktív idősor fogalmát, majd az idősotthonokban alkalmazható, az időseket aktív részvételre motiváló jó gyakorlatok feltérképezésével próbálkoztak. Ehhez a World Café módszerével több asztalnál beszélgetések, ötletek összekapcsolása és kiteljesedése valósult meg. A műhelykoordinátorok által felvezetett fő téma (A leghatékonyabb módszer az egészség megőrzésében...) alábbi kérdésköreit vitatták meg a külön-külön, a 4-5 fős asztaloknál ülő résztvevők:

1. Hogyan győzőm meg, hogy részt vegyen a tevékenységben?
2. Azért dolgozom az idősgondozásban, mert...
3. Mit tegyünk annak érdekében, hogy az időskort széppé, jóvá, élvezhetővé tegyük?
4. Mit teszek annak érdekében, hogy megőrizsem a motivációm a mindennapokban?

A IV. műhely (moderátor: Dr. Vida Anikó, Szegedi Tudományegyetem) tanácskozásainak központi témái az idősellátásban dolgozók helyzete és gondoskodással kapcsolatos attitűdjei voltak. A felvezető előadásban elhangzott, hogy az idősellátásban dolgozók helyzete, munkakörülményei (alacsony fizetés, túlterheltség, a szakmában dolgozók magasabb életkora, jelentős fluktuáció, munkaerőhiány) még a szociális ellátórendszeren belül is kedvezőtlennek mondható. A műhelyben megjelent témák közül hangsúlyosak voltak a szervezeti kérdések, így a munkatársak egymáshoz való viszonya (generációs- és értékrendbeli különbségek), amit a résztvevők különböző perspektívákból értékelték. A különbségek lehetnek konfliktusok forrásai is, beszámoltak olyan konkrét tapasztalat, mely szerint jellemző, hogy a fiatalok hajlamosak instrumentálisan viszonyulni a gondozói feladatokhoz, inkább csak a fizikai szükségletek kielégítésére koncentrálva. Ugyanakkor az is elhangzott, hogy a fiatalabb munkatársak jó hatással tudnak lenni a szervezeti kultúrára és az ellátottakra is. Ez kapcsolódott a generációs tanulás kérdésköréhez is, hiszen a gondozók számára az idősök kríziskezelési tapasztalatai, megküzdési stratégiái példaértékűek lehetnek. Kihívás lehet még az önkéntesek integrálása az intézményekbe, az idősök ellátásába (mi az, amivel motiválni, megtartani lehet

őket). Összességében úgy látták a jelenlévők, hogy a támogató munkahelyi közeg, a szakmai továbbképzések lehetősége, az informális, csapatépítő elemek nemcsak az önkéntesek számára fontosak, hanem a meglévő munkatársak megőrzésében, kiegészük megelőzésében is.

Befejező gondolatok

A szakmai műhelyek munkálatai nyomán megerősítést nyert, hogy a romániai magyarlakta régiókban működő idősgondozási intézmények számára jelentős szakmai hozadékot eredményezne, ha szorosabb kapcsolatokat, együttműködési hálózatot alakítanának ki egymással. Ezt tükrözik a szakmai fórum általunk tapasztalt minőségi jellemzői is: a műhelymunkák során és az informális együttlét alkalmain kialakult termékeny eszmecsérék, az idősgondozók folyamatos szakmai fejlődés iránti elkötelezett igénye, lelkes hozzáállása a létrejött kölcsönös tanulási alkalom maximális hasznosítása iránt.

A találkozót követő visszajelzések nagy többségükben pozitívak, alátámasztják, hogy az idősellátás különböző és sokszínű területein segítő, kutató-innovációs szerepkört betöltő, szakpolitikai döntéseket előkészítő szakemberek együtt gondolkodása, egymással megosztott jó gyakorlatainak, tapasztalatainak megismerése nagymértékben hozzájárulhat az idősellátás regionális beágyazottságának erősítéséhez. Ezt a résztvevők az alábbiak szerint fogalmazták meg.

“Eddig azt gondoltam, hogy az idősgondozás „egy helyben áll”, a bevált hagyományokat lehet követni, mert ennyi a lehetőség. De örvendtem, hogy új szelek fújdogálnak az idősgondozásban és helye is van” (résztvevő 01.).

“Új szemlélettel ismerkedhettem meg, melyet valahol eddig is sejtettem, de most ki is lett mondva tudományos kutatásokkal alátámasztva, mely új lendületet adott úgy az egyéni, mint a munkaközösségi oldalon is” (résztvevő 02.).

A résztvevők a kezdeményezés innovatív jellegét emelték ki, az útkeresés gondjaira reflektáltak, jövőbe tekintő tanulságként pedig az idősgondozás kulcsszereplői körében megvalósuló közösségépítési folyamatok fontosságát hangsúlyozták. Tapasztalataik alapján a találkozói saját szakmai fejlődésükhöz hozzáadott értéke három fő irányban körvonalazódik:

- kitörési pontot jelent szakmai magányosságuk létállapotából,
- megerősíti szakmai szerepüket, és
- a proaktív válság révén megkönnyíti munkájukat.

“Nagyon jó volt új szakembereket megismerni, más szemszögből megvilágítva bizonyos megoldási lehetőségeket” (résztevő 03.).

“Jó volt látni a sok szakmabeli együtt munkálkodását és azonos gondolkodás módját, valamit hozzáállását a szakmai fejlődéshez” (résztevő 04.).

Az elkövetkező időszakra tervezett rendszeres találkozók, szakmai műhelymunkák, a kialakuló együttműködési hálózatok sokoldalú szakmai szerepet hivatottak betölteni az idősellátásban, ugyanakkor jelentős többletet nyújthatnak a területen tevékenykedő szakemberek munkahelyi sikerélményei, elégedettsége és teljesítményi szintje tekintetében is. A most elinduló folyamatban a sajátos kisebbségi regionális küldetéssel rendelkező magyar felsőoktatási intézmények – köztük a Partiumi Keresztény Egyetem - szellemi erőforrásközpontokként tölthetnek be összefogó, katalizáló szerepet.

Irodalomjegyzék

Buzducea, D. (2008). Asistența socială: structură, istorie și dezbateri recente. *Revista de cercetare și Intervenție Socială*, (21), 15-34.

Dániel, B. (2014). Az erdélyi magyar nonprofit háttérű szociális szféra szociológiai jellemzői. *Civil Szemle*,(1.), 81-107.

Davies, M. ed. (2008) *The Blackwell Companion to Social Work*. Oxford: Blackwell

Dima, G. (2013). Serviciile sociale în România. Rolul actorilor economici sociale, *IES*.
[raport serviciile sociale in romania. rolul actorilor economici sociale.pdf](#) (ies.org.ro)

Letöltve: 2022.12.10

Nárai, M. (2005). Civil szervezetek szerepvállalása a szociális ellátás, szolgáltatás területén. *Esély*, 1, 111-133.

A szerző:

Dr. Belényi Emese-Hajnalka

adjunktus

Partiumi Keresztény Egyetem, Humántudományi Tanszék

belenyi.emese@partium.ro